

Коваленко Р. І.

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТУ ІЗ СОЦІАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

У статті проаналізовано взаємозв'язок концепції сталого розвитку із соціальною безпекою. Розглянуто безпеку як складну та багатовимірну категорію, яка пов'язана з безпекою економіки, екології, політики, національної та міжнародної безпеки та ін. Охарактеризовано особливості нормативно-правових актів у сфері соціальної безпеки. Окреслено зміст кожного з них. Визначено, що концепція сталого розвитку, соціальна сфера та соціальна безпека є взаємопов'язаними поняттями, що взаємодіють між собою. Стале соціально-економічне зростання і підвищення рівня життя населення можливі лише за умови забезпечення соціальної безпеки, що включає у себе захист прав і свобод людини, забезпечення її матеріальних і соціальних потреб, зміцнення соціальної безпеки. Також виділено, що стале соціально-економічне зростання та підвищення рівня життя населення має бути забезпечене з урахуванням принципів сталого розвитку, що передбачає збереження природних ресурсів та екологічної стійкості, ефективне використання ресурсів та підвищення енергоефективності, а також соціальну відповідальність бізнесу та влади.

Ключові слова: соціальна безпека, соціальні права, сталий розвиток, , соціальні стандарти.

The article analyzes the relationship between the concept of sustainable development and social security. Security is considered as a complex and multidimensional category, which is related to the security of the economy, ecology, politics, national and international security, etc. The peculiarities of regulatory and legal acts in the field of social security are characterized. The content of each of them is outlined. It was determined that the concept of sustainable development, the social sphere and social security are interconnected concepts that interact with each other. Sustainable socio-economic growth and raising the standard of living of the population are possible only under the condition of ensuring social security, which includes the protection of human rights and freedoms, provision of material and social needs, and strengthening of social security. It is also highlighted that sustainable socio-economic growth and raising the standard of living of the population must be ensured taking into account the principles of sustainable development, which involves the preservation of natural resources and environmental sustainability, the effective use of resources and the improvement of energy efficiency, as well as the social responsibility of business and government.

Keywords: social security, social rights, sustainable development, social standards.

Актуальність теми полягає в тому, що забезпечення сталого розвитку суспільства є неможливим без забезпечення його соціальної безпеки. Концепція сталого розвитку передбачає створення таких умов, щоб забезпечити задоволення потреб сучасного покоління, не пошкоджуючи можливості майбутніх поколінь. Проте це можливо лише за умови забезпечення соціальної безпеки, тобто відсутності загроз та ризиків для життя та здоров'я людей, їх соціальних та економічних інтересів.

Також важливо враховувати, що безпека є складною та багатовимірною категорією, яка пов'язана з безпекою економіки, екології, політики, національної та міжнародної безпеки та ін. Тому розгляд взаємозв'язку концепції сталого розвитку та соціальної безпеки є досить актуальним, оскільки він дозволяє розглядати ці питання в комплексі та забезпечити сталість розвитку суспільства в цілому.

Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку концепції сталого розвитку з соціальною безпекою, а також визначення важливості цього взаємозв'язку для забезпечення сталого розвитку суспільства в цілому. Крім того, дослідження має на меті аналізувати сучасний стан соціальної безпеки в Україні та визначити пріоритетні напрямки діяльності для забезпечення її належного рівня в контексті концепції сталого розвитку.

Стан наукового дослідження є недостатній, оскільки існують окремі наукові праці, що розглядають взаємозв'язок концепції сталого розвитку і соціальної безпеки, а також аналізують стан соціальної безпеки в Україні. Серед основних науковців які приділяли увагу даному поняттю слід виділити Мельничук Л.О., Потапова М.О., Хоменко М.І., Марченко І.О., Рибак І.В., Леонтієва-Літюгіна Ю.П., Гнатенко О.В., Петренко І.Г., Мартиненко В.А., Шевченко М.І.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні світ стикається з глобальними викликами, такими як зміни клімату, забруднення, втрата біорізноманіття та зростання нерівності. Сталість розвитку допомагає країнам розробляти і реалізовувати стратегії для протидії цим викликам і забезпечення довготривалої соціальної безпеки. Сталість розвитку передбачає забезпечення гармонійного балансу між економічним зростанням, екологічною стабільністю та соціальною справедливістю. Це дозволяє країнам забезпечити стійкість економіки та соціальну захищеність населення. Також сталий розвиток спрямований на покращення якості життя людей, забезпечуючи доступ до освіти, охорони здоров'я, культурних цінностей та рівних можливостей для всіх членів суспільства, що є одним з ключових принципів сталого розвитку і забезпечення міжгенераційної справедливості, яка полягає в тому, щоб поточне покоління не шкодило наступним поколінням шляхом руйнівної експлуатації ресурсів.

Підґрунтя для формування концепції сталого розвитку було розроблено задовго до появи самого поняття «сталого розвитку». Однією із перших фундаментальних робіт було дослідження «Межі зростання», опублікованою в 1972 році групою дослідників під керівництвом Донелли Медоуз. Саме робота не присвячувалась сталому розвитку, вона стала основою для розуміння необхідності глобальної зміни підходів до зростання та розвитку. У своєму дослідженні, колектив авторів вказує на те, що неконтрольоване зростання у всіх сферах (населення, промисловості, забруднення, використання природних ресурсів) призведе до колапсу економічних і екологічних систем. Це, в свою чергу, може мати катастрофічний вплив на соціальну сферу та соціальну безпеку. У роботі зазначається: " Якщо нинішні тенденції зростання світового населення, індустріалізації, забруднення довкілля, виробництва продуктів харчування та виснаження ресурсів залишаться

незмінними, то межі зростання на нашій планеті будуть досягнуті десь протягом наступних ста років." [1, с 23]. Це підкреслює потенційну загрозу для соціальної сфери, якщо не будуть змінені підходи до розвитку суспільства. Хоча "The Limits to Growth" не розглядає концепцію сталого розвитку в прямому сенсі, вона передбачила підхід до пошуку балансу між економічним зростанням, екологічною стабільністю та соціальною безпекою, який пізніше був розроблений у вигляді сталого розвитку.

Ще одним суб'єктом, який відіграв важливу роль у започаткуванні Концепції сталого розвитку є Римський клуб [2]. У своїй знаковій звітності "Межі зростання" Римський клуб наголосив на тому, що без стратегічного планування та управління надмірне використання ресурсів призведе до нестабільності глобальної економіки та загострення екологічних проблем [3].

У своєму дослідженні український науковець В. Білецький також звертає увагу на важливу роль Римського клубу у формуванні та розвитку концепції сталого розвитку. Він стверджує, що Римський клуб став платформою для обговорення проблем, пов'язаних зі сталим розвитком, та сприяв формуванню міжнародної уваги до цього питання. За словами автора, "історія Римського клубу свідчить про те, що відкритий діалог, здатність до компромісів та пошук конструктивних рішень можуть призвести до досягнення спільної мети - збалансованого та сталого розвитку" [4, с. 21].

Також слід зауважити на тому, що формування даної концепції відбулося із опублікування доповіді Всесвітньої комісії з навколишнього середовища та розвитку під назвою «Our Common Future», також відомий як «Доклад Брунтланд», який став ключовим документом, що сформував концепцію сталого розвитку. У цьому документі сталий розвиток визначається як "розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не покладаючи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти власні потреби". І основною метою Концепція сталого розвитку виступає забезпечення балансу між людськими потребами та природними ресурсами нашої планети, щоб забезпечити довгострокову стійкість та процвітання як людських спільнот, так і природної екосистеми. Також можна простежити, що дане мета впливає на формування і функціонування соціальної безпеки через:

- забезпечення основних потреб, а саме в документі наголошується на необхідності забезпечення основних потреб всіх людей, зокрема доступу до харчування, проживання, освіти та зайнятості, що в свою чергу сприяє створенню більш стійкого та справедливого суспільства.
- зміцнення місцевих спільнот, що вказує на важливість стимулювання участі місцевих спільнот у прийнятті рішень та розробці стратегій сталого розвитку, що сприяє соціальній згуртованості та співпраці.
- рівності та соціальній справедливості, де існує закликає до зменшення соціальних та економічних нерівностей між народами та в межах країн, що сприяє соціальній стабільності та безпеці.
- інтеграція економічного розвитку та охорони довкілля, що підкреслює важливість інтеграції екологічних обмежень у процес економічного розвитку, що сприяє створенню робочих місць та покращенню соціальної безпеки в довгостроковій перспективі.

- едукація та обізнаність людей: де необхідно спонукати підвищення рівня освіти та обізнаності населення щодо сталого розвитку, що сприяє формуванню більш екологічно свідомого та соціально відповідального суспільства[5].

Також слід наголосити, що в даному документі акцентується увага на необхідності розвитку моделей економічного зростання, які фокусуються на благополуччі людей, а не лише на збільшенні ВВП, що відображає прагнення до створення суспільства з рівними можливостями та соціальною безпекою.

Враховуючи вище викладене даний документ акцентує увагу на важливості інтеграції соціальних, економічних та екологічних аспектів для досягнення стійкого розвитку та забезпечення соціальної безпеки на місцевому, національному та глобальному рівнях.

Крім Вище зазначених суб'єктів, у формуванні концепції сталого розвитку важливу роль відіграла і Комісія ООН з навколишнього середовища. У її звіті «На шляху до сталого розвитку» наголошується на необхідності збалансованого розвитку, який забезпечуватиме не лише економічний розвиток, але й збереження навколишнього середовища [6]. Цей звіт виділяє важливість взаємозв'язку між концепцією сталого розвитку та соціальною безпекою: "Стале розвиток може бути забезпечений лише тоді, коли економіка забезпечує здатність суспільства відновлювати і підтримувати свій потік ресурсів та екологічну стійкість, що є необхідною умовою для соціальної стабільності та безпеки" [6, с. 43]. Крім того, звіт відзначає важливість забезпечення соціальної безпеки через здійснення сталого розвитку: «Відсутність соціальної безпеки є бідністю, безробіттям та соціальною нерівністю, що породжують напруження, конфлікти та насильство» [6, с. 42].

Ще одним документом який має важливе значення для становлення концепції сталого розвитку є Звіт Всесвітнього саміту зі сталого розвитку виданий ООН в Йоганнесбурі 26 серпня - 4 вересня 2002 року.

У даному документі наголошується на важливості забезпечення соціальної справедливості та рівності в процесі сталого розвитку і загалом зводиться до того, що викорінення бідності, зміна нестійких моделей виробництва і споживання, а також охорона і раціональне використання природних ресурсів для економічного і соціального розвитку є всеосяжними цілями і необхідними умовами сталого розвитку. Також прослідковується позиція, що для досягнення сталого розвитку і підвищення якості життя для всіх людей держави повинні скоротити і ліквідувати нестійкі моделі виробництва і споживання і сприяти проведенню відповідної демографічної політики. Таким чином, забезпечення сталого розвитку передбачає зміну нестійких моделей виробництва і споживання з метою забезпечення рівних умов життя для всіх людей[7].

Таким чином, взаємозв'язок Концепції сталого розвитку соціальної сфери відбуваються шляхом становлення, формування та функціонування соціальної безпеки на різних рівнях суспільного життя.

Дещо схожого підходу набув Джеффри Сакса у своєму дослідженні «Епоха сталого розвитку». У цій роботі автор розглядає різні аспекти сталого розвитку, включаючи його вплив і на соціальну безпеку. Джеффри Сакс висвітлює важливість соціальної згуртованості та солідарності для сталого розвитку, де соціальна інтеграція є ключовою метою сама по собі, а також життєво важливим засобом для досягнення інших цілей, таких як подолання крайньої бідності, забезпечення загального доступу до освіти та охорони здоров'я, а також сприяння екологічній стійкості [8, с. 222]. У книзі також акцентується на ролі гендерної

рівності для створення соціальної безпеки «Гендерна рівність - це не самоціль, а потужний засіб сприяння економічному розвитку, соціальному добробуту та екологічній стійкості» [8, с. 232]. Окрім того, Сакс звертається до ролі освіти для забезпечення соціальної безпеки: «Освіта є потужним фактором, що визначає добробут і можливості. Це ключ до подолання крайньої бідності та досягнення інших цілей сталого розвитку» [8, с. 245].

Враховуючи ці аспекти, із даної роботи можна виділити важливість сталого розвитку для забезпечення соціальної безпеки, яка включає гендерну рівність як інструмент для забезпечення соціальної добробуту і стійкого розвитку, освіту як основний фактор соціального зростання, який впливає на рівень життя та можливості людей та соціальну включеність, яка є основним принципом сталого розвитку, який сприяє забезпеченню соціальної безпеки.

Тому, Концепція сталого розвитку має велику цінність для України та становлення соціальної безпеки, оскільки вона спрямована на досягнення збалансованого зростання у всіх трьох сферах - економічній, соціальній та екологічній. Це допомагає країні розвиватися стабільно, забезпечуючи якість життя для її громадян і створюючи умови для майбутнього процвітання.

Прихильником даної думки також є В. Лях, який у своєму дослідженні розглядає сталий розвиток як основу для подолання сучасних викликів та досягнення успіху в майбутньому. Він аналізує, як сталий розвиток може допомогти Україні вирішити наболілі проблеми та забезпечити збалансоване зростання в економічній, соціальній та екологічній сферах [9, с. 9-10].

Можна стверджувати, що Концепція сталого розвитку і соціальна сфера мають глибокий зв'язок між собою. Сталий розвиток передбачає забезпечення потреб сучасного покоління без шкоди для потреб майбутніх поколінь. Іншими словами, сталий розвиток має бути взаємодією між економічним, соціальним та екологічним розвитком, що сприятиме підвищенню якості життя людей. Соціальна сфера є важливою складовою сталого розвитку, оскільки вона визначає якість життя людей, їх соціальний захист, доступ до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг. Тому, забезпечення сталого розвитку має бути спрямоване на розвиток не лише економіки, але й соціальної сфери, що дозволить створити більш збалансоване та стійке суспільство.

Так, у своєму дослідженні Вергун А. М. та Тарасенко І. О. зазначили, що серед важливих завдань зазначеної Програми належать ліквідація бідності, впровадження моделей сталого виробництва і споживання, спрямованих на забезпечення життєдіяльності людини, охорона і раціональне використання природних ресурсів, а також оптимізація ресурсної бази економічного і соціального розвитку. [10, с. 212]. У своїй роботі автори наголошують, що реалізація концепції сталого розвитку потребує врахування соціальних аспектів, таких як боротьба з бідністю, забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я, зменшення нерівності та інше. Чим самі підтверджують важливість Концепції для регулювання соціальної сфери і становлення соціальної безпеки.

З огляду на вище викладене можна простежити зв'язок Концепція сталого розвитку, соціальної сфери, а також їх вплив на соціальну безпеку.

Такі автори як Б.Данилишин, В. Куценко, також у своїй роботі наголошують на взаємозв'язку між соціальною безпекою та сталим розвитком. Автори стверджують, що соціальна безпека є ключовим фактором сталого розвитку, оскільки вона забезпечує гармонійний розвиток суспільства та економіки, забезпечує стабільність та міцність

соціально-економічних систем [11, с. 28].

Таким чином, проаналізувавши дослідження в даній сфері можна дійти висновку, що концепція сталого розвитку, соціальна сфера та соціальна безпека є взаємопов'язаними поняттями, що взаємодіють між собою. Стале соціально-економічне зростання і підвищення рівня життя населення можливі лише за умови забезпечення соціальної безпеки, що включає у себе захист прав і свобод людини, забезпечення її матеріальних і соціальних потреб, зміцнення соціальної безпеки. У свою чергу, стале соціально-економічне зростання та підвищення рівня життя населення має бути забезпечене з урахуванням принципів сталого розвитку, що передбачає збереження природних ресурсів та екологічної стійкості, ефективне використання ресурсів та підвищення енергоефективності, а також соціальну відповідальність бізнесу та влади. Таким чином, концепція сталого розвитку, соціальна сфера та соціальна безпека є взаємопов'язаними складовими, що взаємодіють між собою для досягнення стабільного та збалансованого розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens III, W. W. (1972). "The Limits to Growth". Universe Books. URL: <http://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>
2. Berkhout, F., Leach, M., & Scoones, I. (2003). *Negotiating environmental change: New perspectives from social science*. Edward Elgar Publishing.
3. Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). *The Limits to Growth; a report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind*. Universe Books.
4. Білецький, В. (2007). Рісткий клуб: його роль у формуванні та популяризації концепції сталого розвитку. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*, 4(86), 11-14.
5. WCED (World Commission on Environment and Development). (1987). "Our Common Future". Oxford University Press. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
6. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press. URL <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
7. Report of the World Summit on Sustainable Development. (2002). Johannesburg, South Africa, 26 August-4 September 2002. New York: United Nations. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/636/95/PDF/N0263695.pdf?OpenElement>
8. Sachs, J. D. "The Age of Sustainable Development". Columbia University Press. *The Age of Sustainable Development is a landmark publication and clarion call ...* Columbia University Press, Mar 3, 2015 - Political Science - 544 p
9. Лях В. В. Сталий розвиток в контексті глобальних викликів та перспектив України. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. №20(213). С. 7-11.
10. Вергун А. М. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації [Текст] / А. М. Вергун, І. О. Тарасенко // *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2014. № 2 (76). С. 207-218.
11. Б.Данилишин, В. Куценко Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку. *Вісн. НАН України*. 2010. № 1. С. 20-28.